

*Patrick van der Meij:
'Rekken? Ik
geef vaak
liever gas'*

ZSM vindt hij "een prima middel" om cliënten snel uit de procedure te laten rollen. Maar de strafpleiter ziet ook het gevaar van de snel en fel handelende rechtshandhaver. Interview met "professionele lastpak" Patrick van der Meij.

'ZSM MAG NIET LEIDEN TOT AFGERAFFELD PV'

Patrick van der Meij wil OM scherp houden

'Ik zie absoluut de meerwaarde die een snel proces kan hebben voor een cliënt. Zoals ik ook genoeg zaken zie waarin die meerwaarde er gewoonweg niet is. Maar het is in elk geval logisch dat ZSM er gekomen is.'

In de spreekkamer van het advocatenkantoor Cleerdin & Hamer praat strafrechtadvocaat Patrick van der Meij over het project ZSM, de jonge werkwijze van politie en OM, die zaken Zo Snel (samen, selectief) Mogelijk willen afdoen. Bij ZSM worden zaken die zich er voor lenen, door de officier direct aan de ZSM-tafel in het politiebureau afgedaan, waarbij ketenpartners als de reclassering en slachtofferhulp direct informatie inbrengen. Van der Meij dacht in Amsterdam mee over de invoering van supersnelrecht daar, één van de afdoeningsmodaliteiten binnen ZSM. Met rechtbank en OM bereidde hij dit voor, waardoor de pilot supersnelrecht –een zitting drie dagen na aanhouding binnen de termijn van de in verzekeringstelling- nu reeds een jaar draait.

Je noemt de komst van ZSM allereerst "logisch". Waarom?

Het OM heeft de laatste jaren een centrale rol naar zich toegetrokken. De wetgever heeft dat gefaciliteerd door allerlei afdoeningsmodaliteiten aan de officier van justitie toe te vertrouwen. Het OM is daar, als motor in het strafproces, voortvarend mee aan de slag gegaan. Dan is het logisch dat je in de 21e eeuw de strafrechtsprocedure ook bedrijfsmatig en efficiënt inkleedt. Essentieel is wel dat je oog houdt voor alle belangen die spelen. Ik vind ZSM een aardig project voor zover winst voor de verdachte is te halen.

Is de advocatuur dan de "rem" op de OM-motor?

De advocaat als "zand in de motor", hè? Nee, de advocaat die zich per se als rem op de ZSM-motor ziet, heeft een ongezonde blik op de strafrechtspraktijk. ZSM biedt juist ook mogelijkheden om je cliënt snel en goed uit de procedure te laten rollen. Als al die lichte afdoeningsmodaliteiten – strafbeschikkingen, taakstrafzit-

tingen bij het OM, voorwaardelijke septs – er niet zijn, en je rolt automatisch een strafproces in, is dat voor je cliënt nadelig. Als die afdoeningsmodaliteiten er wel zijn, en je kan als advocaat snel bij een officier aankloppen met de vraag "gaat u deze zaak nu echt naar de zitting brengen?", dan krijg je een aanjagende rol. Dan moet je zeker niet op de rem trappen. Trap je dan op het gas, dan kan je bereiken dat je cliënt zonder al te veel schade uit de strafrechtelijke procedure rolt. Een snelle afdoening kan betekenen dat een cliënt geen stress heeft bij een zaak en snel weet waar hij aan toe is. Daar staat tegenover dat het zeker ook in het voordeel van je cliënt kan zijn als een zaak lang op de plank blijft liggen. Dan beperkt een politierechter de straf anderhalf jaar later op zitting vanwege het tijdsverloop en gewijzigde omstandigheden misschien wel tot een voorwaardelijke.

Financieel gezien, kunnen zaken de advocatuur eigenlijk niet lang genoeg duren?

Jaah, dat wordt altijd direct gekop-▶

peld aan de rol van de advocaat in het strafproces, hè?

Je moest wel glimlachen, zag ik.

Omdat het karikaturaal is de advocaat zo weg te zetten. Ik vind dat je als advocaat nooit zo in een zaak mag zitten, en ik durf te stellen dat het merendeel van de advocaten zo niet in elkaar steekt. Er komen gerust zaken voorbij waarin je een goed vroegtijdig resultaat voor je cliënt boekt met als consequentie dat je baalt dat je daar niet veel omzet mee behaalt. Maar goed, dan heb je wel in het belang van je cliënt gehandeld. Bij eenvoudige zaken klópt de karikatuur ook gewoon niet. Want dat zijn juist zaken die gefinancierd worden door de Raad voor de Rechtsbijstand en die niet per definitie lucratief zijn. Dan gaat het om enkele honderden euro's voor soms wel achttien uur werken. Nee, ik vind: "rekken" doe je alleen in het belang van je cliënt.

Ben je al betrokken bij afdoening aan de ZSM-tafel?

Niet zo zeer aan die tafel zelf, want die is in Amsterdam nog niet echt toegankelijk voor advocaten, dat is nog maar in weinig regio's zo. Ik ben vanuit de advocatuur betrokken bij een overleg waarin wordt geadviseerd over hoe ZSM in Amsterdam, met een rol voor de advocaat, kan worden ingekleed.

Wil je er dicht op staan?

Ja, want wij hebben als kantoor de strenge traditie dat als een zaak het waard is, je er voor gaat, je investeert, ongeacht de ernst en omvang of wat het opbrengt. En ik ben als advocaat grootgebracht met de gedachte dat je daarbij contact moet houden met de spelers in het veld. Aanschuiven aan een selectietafel is de manier om dat contact te hebben.

Waarom wil je er bij zijn?

Omdat op die tafel al die verschillende afdoeningsmodaliteiten liggen. Een waaier aan keuzes. Bedenk: elke strafrechtelijke procedure, elke aanhouding voor welk feit dan ook, komt neer op het

optreden van een machtig apparaat van politie en OM versus een individuele burger. Die burger krijgt van alles en nog wat op zich afgevuurd. Hij krijgt een transactie aangeboden, of hij wordt vastgezet, maar hij is daar niet mee bekend. Dat moet hem worden uitgelegd. Een goede advocaat is dan de onmisbare schakel. Aan de ene kant kan ik mijn cliënt voorlichten over wat staat te gebeuren, over de belangenafweging die moet worden gemaakt. Ik kan niet zeggen welke afweging hij moet maken, maar wel welke keuzes er zijn en wat een bepaalde keuze inhoudt. Aan de andere kant kan ik als advocaat in het belang van de verdachte een terugkoppeling maken naar politie en justitie. Ik kan zeggen: "Wat zijn jullie plannen met deze meneer of mevrouw? Het is iemand die werk heeft, een gezin, geen strafblad; pas nou op met al te hard ingrijpen". Juist bij die ZSM-beslissingen is er voor de advocaat veel voor zijn cliënt te halen. Daar liggen veel keuzes. Een "ZSM-klant" moet echt een advocaat hebben die de waaier aan mogelijkheden kent en die weet op welke knoppen hij moet drukken voor het beste resultaat. Dat betekent ook dat de advocaat actief contact onderhoudt met de politie en het OM.

Een normale burger die een keer bij een vernieling is betrokken, kan bij een transactieaanbod te snel denken dat de politie weet wat ze doet, dat het echt zo ernstig is en dat het beter is die 40 uur werkstraf maar te accepteren. Staat een advocaat hem bij, dan kan die adviseren: "Een werkstraf van 40 uur is aan de hoge kant voor iemand die nooit eerder wat heeft gedaan. Laat de zaak liever voorkomen, rekenend op meer begrip van de politierechter. Want een vernieling kan ook bestaan uit het in brand steken van een container door een groepje mensen, waarbij het niet eens duidelijk is of de cliënt actief iets heeft bijgedragen."

Je pleit dus voor een moment van bezinning?

Ja. Mijn ervaringen op het politiebureau

zijn wat de onderlinge communicatie betreft overigens niet negatief, maar dat heeft voor een deel te maken met mijn eigen opstelling. Een advocaat die normaal binnenkomt, zich actief toont en gaat bellen en overleggen –zo werken wij bij kantoor Cleerdin & Hamer– bereikt meer, geeft gas en stuurt mee. Zo van: "Ik kom voor die en die meneer, waarvoor zit hij? Wilt u me in ieder geval op de hoogte houden hoe het verder loopt en zorgt u er voor dat cliënt mij in elk geval kan bellen als hij langer wordt vastgehouden? Laat u me het weten wat de afdoeningsmodaliteit is, of kunt u mij doorgeven wie de beslissingen neemt in deze zaak?"

Een harde opstelling vind je niet de meest succesvolle?

Inderdaad. Natuurlijk kan je het conflict opzoeken. Binnenstappen met de houding: ik ben één met mijn cliënt en ik wil niks met de politie te maken hebben. Ja, dan krijg je ook weinig van ze gedaan. Als echt niet klopt wat er is gebeurd, kan ik er trouwens wel met gestrekt been in gaan. Maar eerlijk gezegd, als ik dan harde noten te kraken heb, communiceer ik niet met de politie, maar met de officier van justitie. Ik ben niet al te negatief over hoe de politie werkt, maar ik heb als advocaat wel vaak meegemaakt dat het handelen van de politie jegens mijn cliënt te rigide was. Tuurlijk, zij zijn degenen die als eerste worden geconfronteerd met raddraaiers en onruststokers, zij vangen de spreekwoordelijke klappen op. Maar aan de andere kant zie ik ook weinig ruimte voor nuance bij de betrokken politiefunctionarissen. Als een cliënt een agent heeft uitgescholden, een grote smoel heeft, geen enkel respect toont, dan kan een agent het hem lastig maken - ik snap zo'n wisselwerking nog wel. Maar dát is dan niet de agent waarmee ik mijn werk moet gaan doen. Dan moet ik al mijn bezwaren tot de officier richten, en zeggen. "Wilt u cliënt echt die volle drie dagen gaan vasthouden? Hij is al verhoord en we weten dat het een zaak is die

niet voorgeleid gaat worden. Dus, is het cliëntje pesten of laat u hem nu gewoon naar huis?"

Of gaat de officier dan vierkant achter de politieagent staan?

Als het goed is niet. En dat is ook niet mijn ervaring. Maar op het gebied van disrespect aan het adres van politiefunctionarissen zijn allerlei ontwikkelingen over elkaar heen gebuiteld. De agent is een hele periode kop van jut geweest. Geweld tegen de politie. Verbaal ook. Geen respect in moeilijke wijken. Toen agenten zich niet genoeg gesteund voelden door OM of rechtspraak, kwam bij hen een soort van verzet: waar doen we het allemaal voor? Dat snap ik. Maar tegenwoordig zijn we daarin wel doorgeslagen. Een agent die nu klaagt, wordt stevast serieus genomen en een officier zet daar bij de vervolging zwaar op in. En ik zie maar weinig rechters die zichzelf de vrijheid toemeten om te zeggen: nou, misschien moet deze politieagent niet zo'n tere huid

hebben. Tegelijkertijd wordt steeds zichtbaarder dat politiefunctionarissen zelf ook niet altijd zachtzinnig te werk gaan.

Wat vind je van de zwaarte van ZSM-afdoeningen?

Ik zie als advocaat moord en doodslag, zware zaken, veel leed. Het is logisch dat daar zwaar op wordt ingezet. Maar ik zie ook die kleine vechtpartij op straat, die weliswaar nooit had moeten plaatsvinden, maar die strafrechtelijk gezien nou ook weer niet al te relevant is. Of een scheldpartij tegen een parkeerwachter die iets te lange tenen heeft. Moet dat nou allemaal in de context van het strafproces worden getrokken? Dat is wel het risico van ZSM-afdoeningen. Daar ligt ook een verantwoordelijkheid voor de mensen die de beslissingen nemen aan de selectietafel.

Ligt dat aan ZSM?

Nou ja, wat je ziet bij het OM:

doordat zaken sneller kunnen worden afgedaan, worden straks ook meer zaken afgedaan. Flutzaken kunnen ineens worden opgepakt. Ik vind dat een officier of hopper best kan besluiten met die zaken niks te doen. Daarnaast heeft het OM ook een verantwoordelijkheid in het maken van een zaak, in het samenstellen van een dossier.

Wat bedoel je?

Ik doel op een reality check om te achterhalen wat nu echt is gebeurd. Dat is wat ik nu ook zie bij supersnelrecht in Amsterdam, maar soms ook mis. Voor de verdachte is met supersnelrecht best winst te behalen. Hij kan er belang bij hebben dat zijn zaak snel op zitting komt, anders zit hij misschien nodeloos lang in voorarrest. Maar nu zie je dat de politie dondersgoed weet dat winkeldiefstal goed via dat supersnelrecht kunnen worden afgehandeld. Dan verhoren ze een verdachte – zeg: een verslaafde Pool – eenmaal, met een ▶

Richtlijnen spel

Ambtenaren beledigen? Het OM is er klaar mee

telefonische tolkdienst. Dan heb je slechts een proces-verbaal van vier kantjes, een aangifte van een AH-filiaalmanager, plus een proces-verbaal-van-bevindingen van een politieagent: we hebben die man inderdaad overgedragen gekregen of aangehouden. Punt, klaar, dat is het dossier. Maar dan krijg ik het dossier voor me en dan lees ik de verklaring van mijn cliënt, en dan is eigenlijk het enige wat hem wordt voorgelegd: hoe oud ben je, woon je in Nederland, heb je werk, ben je verslaafd, heb je schulden, wat doe je hier, heb je het gedaan? Einde verhoor. En dan kom ik met zo'n cliënt te praten en dan blijkt er uiteraard een hele wereld achter zijn persoon te zitten. Ja, iemand met een heroïneverslaving, maar hij probeert vanuit een methadonprogramma daar van af te komen en boekt zelfs vorderingen. Hij heeft sollicitatiegesprekken lopen – allemaal verifieerbaar – om in een timmerbedrijf aan de slag te gaan. Dát komt dan niet in zo'n verhoor naar voren.

Voor die politiemans is het belangrijkste dat de verdachte zegt: ja, ik heb het gedaan. Is het zijn taak om te achterhalen dat die verdachte net aan het solliciteren is en zo? Jawel. Een verhoor kent een "sociaal" deel: wie ben je, wat doe je, en wat gaat er allemaal fout met jou los van dit strafbare feit. En een "zaaksgebonden" deel: heb je het gedaan, wat heb je gedaan en hoe, en met wie. Dat sociale verhoor is deels plichtmatig, maar sommige dingen eruit komen wel op zitting aan de orde. En dan mag het niet alleen worden gebruikt in een betoog van: "je bent verslaafd, en aan verslaafde klaplopers uit een ander land hebben we geen behoefte". Nee, als je opschrijft dat iemand verslaafd is, is het ook zaak op te schrijven wat daar de achtergrond van is en hoe hij daarmee omgaat, of hij hulp krijgt en aanpakt. Je hoeft niet zijn doopceel te lichten, maar je kan wel een context schetsen, anders zet je iemand al te gemakkelijk weg als een verslaafde ongewenste veelple-

ger. Je ziet dat de politie nu, aan de hand van een supersnelrechtprocedure, de gelegenheid heeft om een dossier heel snel in elkaar te zetten en afgedaan te krijgen, PV's af te raffelen zonder daar die moeite in te steken.

We kunnen niet in het hoofd van zo'n politiemans kijken, maar komt dat door werkdruk, door ZSM-werken?

Ik denk dat de gedachtegang op de werkvloer is: als jij een bekende verdachte voor je hebt zitten, waarom zou je dan een PV van tien pagina's maken als het in drie kan. Ik snap dat ergens een grens moet liggen, want je hebt werkdruk, er zijn meer zaken, maar nu faciliteren supersnelrecht en ZSM wel dat die politiemans zich er heel makkelijk van af kan maken. Dat vind ik zorgelijk. De politie moet scherp gehouden worden in de bewijsgaring. Als er, bijvoorbeeld, videobeelden zijn waarover zij spreken in het verhoor, waarom zitten die dan in sommige zaken niet in het dossier? Of zijn ze er eigenlijk toch niet?

Zie je ook officieren die dan zeggen: hoho jongens, even ademen?

Ja. In concrete zaken heb ik het daar telefonisch met officieren over: "Hoe kijkt u daar nou tegen aan?" Dat is winst voor de cliënt maar ook voor de officier, want die wil op zitting niet ineens met de oren staan te klapperen omdat de advocaat met voor hem geheel onbekende persoonlijke feiten en omstandigheden komt aanzetten. De officieren waarbij die wisselwerking mogelijk is, zijn er wel degelijk. Ook als ze dan niet op mijn suggesties ingaan, hebben ze er wel over nagedacht, prima. Maar ik zie ook dat officieren hoge stapels dossiers op hun bureau hebben liggen. Die weten van een concrete zaak niet alle ins en outs, kijken pas laat het dossier in, en gaan dan beoordelen op basis van wat de politie aandraagt, dat is dan het referentiekader. Juist dan helpt het als je als advocaat in een eerder stadium contact zoekt en je kaarten op tafel legt. Dan heb je een zaak meer inhoud gegeven.

Deel je je ervaringen met het OM?

Zeker. Bijvoorbeeld in de Amsterdamse supersnelrecht-projectgroep. In die projectgroep leeft heel goed het belang van de rol van de advocaat: dat die te bewaken heeft dat met een aanhouding en afdoening niet meer dan nodig kapot wordt gemaakt. Ze vinden mij als advocaat geen "lastpak" meer, maar een "professionele lastpak". Dat vind ik een grote geruststelling. Kijk, een officier heeft zijn eigen agenda. Een heel eerlijke agenda: hij heeft zaken af te ronden; de maatschappij is verontrust; hij heeft het belang van slachtoffers te dekken. En tegelijkertijd moet hij van al die belangen ook afstand kunnen nemen. Daarin moet hij scherp worden gehouden. Dat is de rol van de advocaat en het contact is wel degelijk mogelijk, met elke officier. De opstelling verschilt niet zozeer per officier, maar eerder per zaak. De officier die in de ene zaak volstrekt onuitstaanbaar ongenueerd te werk gaat, blijkt in de andere zaak wel degelijk open te staan voor nuancering.

Het zijn net mensen, die officieren?

Net als advocaten, zou je bijna denken. ◀

Tekst: Pieter Vermaas
Foto's: Robin Utrecht

"Klootzak, ga je moeder neuken, ik neuk haar voor een euro!" Het blijft gek als je een officier van justitie in toga zoiets hoort uitspreken, maar gelukkig is het meestal afkomstig uit een dossier. Een dossier zoals dat van meneer Van D., die begin dit jaar in Geldermalsen een parkeercontroleur van alles naar het hoofd slingerde en hem ook nog eens in het gezicht zou hebben gespuugd. Een transactie van 800 euro heeft hij geweigerd te betalen, maar vandaag is hij niet verschenen bij de politierechter in Arnhem. Hij heeft wel een briefje geschreven. Dat hij er spijt van heeft, dat hij zo'n bedrag niet kan ophoesten omdat hij geen werk heeft, en of er misschien een werkstraf kan volgen. "Het is niet het dikste dossier", zegt de officier van justitie, een onderstatement. "Maar hij heeft in ieder geval iets gezegd als klootzak en hij heeft gespuugd. Een werkstraf zou buitenproportioneel zijn." Ze eist 400 euro boete, waarvan de helft voorwaardelijk. De rechter maakt er 250 euro van. "En zo", zegt hij droogjes, "zijn we weer keurig terug op ons tijdschema". Vanochtend staan er alleen maar zaken van belediging of bedreiging

tegen beambten op de rol. In de zaal zit een groepje studenten van de politieacademie. Tussen de zaken door geven de magistraten uitleg. "De richtlijnen van OM en rechtbank voor dit soort delicten liggen ver uit elkaar", vertelt de rechter. "Zoiets als dit, daar staat bij ons 150 euro voor. Maar dat spugen, dat werkt dan weer een beetje verzwarend." "Dit soort zaken, daar zijn we in Nederland een beetje klaar mee", verklaart de officier van justitie. "Het OM is er in elk geval klaar mee." "Wij ook", mompelt de publieke tribune. "Dit soort zaken wordt steeds meer en eerder vervolgd", beaamt de rechter. "Soms schiet het een beetje door, dat je denkt: kom op zeg." "We proberen de rechtbank mee te krijgen in de hogere eisen", zegt de officier, "maar dat heeft tijd nodig. Ik op mijn beurt kijk ook naar de vonnissen. Zat ik niet te hoog?" Het verschil tussen OM en ZM openbaart zich vooral in de hoogte van de boetes. Zo gauw een zaak niet standaard is, zie je weer de verwantschap tussen de zittende en de staande magistratuur. Bijvoorbeeld bij meneer H., die eind 2011 verzeild raakte in een vechtpartij en daarna de politie behan-

delde op een manier waar de honden geen brood van lusten. "Ga je nou je pistool pakken? Daar ben ik echt niet bang van. Ik zal je door je kop schieten! Je weet niet waartoe ik in staat ben!" En zo meer. Meneer H. spreekt zacht, deemoedig, het hoofd op de grond gericht. Hij weet niet veel meer van die avond. "Ik heb psychische problemen, ik had die week stemmen in mijn hoofd. Maar als er zoveel agenten bij zijn geweest, wie ben ik dan om te zeggen dat ik dat niet heb gezegd? Ik heb nog nooit met iemand ruzie gehad. Ik ben hier niet trots op. Ik moet een voorbeeld zijn voor mijn kinderen." Er ligt een doorwrocht rapport van de reclassering. H. heeft een lange ziektegeschiedenis, is grotendeels afgekeurd, werkt in deeltijd bij de sociale werkvoorziening. Nu is hij bang om zijn baan te verliezen. "Het klinkt allemaal heel fors, maar dan zie je ineens dat reclasseringsrapport", zegt de officier. "Om u de gevangenis in te sturen, dat is echt niet goed. En ik denk dat u ook niet kunt werken." Ze eist een voorwaardelijke werkstraf van 80 uur. En de rechter? Die maakt er 40 van. Tekst: Lars Kuipers
Illustratie: Guusje Kaayk